

DIGITALIZACIJA

**Digitalizacija umjetničkih kolekcija – nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine
“Ismet Mujezinović” i “Tito u djelima likovnih umjetnika”**

Izdavač:
JU Centar za kulturu Tuzla

Za izdavača:
Dženan Jusufović

Urednik:
Senad Begović

Autori:
Samir Sufi, Mirza Korlatović i Amra Ćebić

DTP: Samir Sufi

Štampa: OFF-SET Tuzla

Digitalizacija umjetničkih kolekcija
„Tito u djelima likovnih umjetnika“ i „Ismet Mujezinović“

Tuzla, juni 2019

Sadržaj

- 05 Uvod
- 07 Odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine o proglašenju zbirke "Tito u djelima likovnih umjetnika" nacionalnim spomenikom
- 20 Odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine o proglašenju zbirke "Ismet Mujezinović" nacionalnim spomenikom
- 26 Digitalizacija hemeroteke
- 33 Digitalizacija fototeke
- 34 Digitalizacija umjetničkih djela
- 38 Radionica/prezentacija procesa digitalizacije

Uvod

JU Centar za kulturu Tuzla ustanova u oblasti kulture nastala spajanjem javnih ustanova „Međunarodna galerija portreta Tuzla“ i „Dom mladih Tuzla“, koje se bave sličnim i povezanim djelatnostima. Centar za kulturu Tuzla na ovaj način spaja muzejsko-galerijsku, kulturno-umjetničku, izdavačku, naučnu i istraživačku djelatnost u cilju unapređenja prezentacije likovnih i primjenjenih umjetnosti, arhitekture, književnosti, muzike i drugih oblika umjetničkog rada i djelovanja izuzetno važnih za kulturu Grada. Generalno gledano, kroz ovakvo djelovanje postiže se produktivniji i efikasniji zajednički rad i prezentacija kulture, te se omogućava i mladim neafirmisanim umjetnicima u svim oblastima umjetničkog djelovanja da dođu do izražaja.

U okviru Centra za kulturu Tuzla djeluju : Međunarodna galerija portreta Tuzla, Međunarodni atelje „Ismet Mujezinović“, Dom mladih Tuzla, Kuća solidarnosti Gornja Lipnica, Društveni dom Gornja Tuzla, Dom kulture Husino, Dom književnosti Tuzla i Dvorana Kaleidoskop Tuzla.

Apliciranjem na javni poziv kojeg je objavilo Federalno ministarstvo kulture i sporta 2018. godine i odobravanjem sredstava od nadležnog ministarstva iniciran je projekat digitalizacije dvije zbirke koje imaju status nacionalnog spomenika Bosne i Hercegovine, prema odlukama Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine.

Važno je istaći da će se okončanjem postupka digitalizacije navedenih zbirki, ovaj proces nastaviti i za druge umjetničke kolekcije koje se nalaze deponovane ili izložene u stalnim ili povremenim postavkama: Adela Behr, James Haim Pinto, Opšta zbirka, Zbirka portreta, Interbifep i Vladimir Pintarić,. Radi se ukupno o više od 5.000 umjetničkih djela iz oblasti likovne umjetnosti. Pored toga, u sastavu JU Centar za kulturu Tuzla nalaze se

stalne muzejske postavke: Spomen kuća Ismeta Mujezinovića (Međunarodni atelje Ismet Mujezinović), stalna muzejska postavka Husinjani u NOB-u i revoluciji (Spomen dom Husinska buna) i stalne postavke posvećene književnicima Meši Selimoviću i Dervišu Sušiću (Dom književnosti), a čija će građa biti predmet digitalizacije u narednom periodu.

Proces digitalizacije kolekcija će omogućiti veću dostupnost sadržaja umjetničkih kolekcija i stalnih muzejskih postavki koje se nalaze u sastavu JU Centar za kulturu Tuzla, veći nivo preventivne zaštite, povećanje saznanja o činjenicama koje sadrži dokumentacija, a koja je pratila formiranje kolekcija, istraživanje njihovog porijekla, statusa, iniciranje novih projekata s ciljem zaštite, promocije i prezentacije kulturnog naslijeđa.

Krajem maja 2019. godine u Međunarodnoj galeriji portreta realizovana je radionica/prezentacija na temu digitalizacije umjetničkih kolekcija, nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, kojoj su prisustvovali mnogobrojni stručnjaci iz oblasti zaštite pokretnog kulturnog naslijeđa, a koji su upoznavši se sa procesom digitalizacije razmjenili svoja lična i profesionalna iskustva u ovoj oblasti.

Ova publikacija sadrži prečišćene odluke Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika kojima su dvije kolekcije „Ismet Mujezinović“ i „Tito u djelima likovnih umjetnika“ dobile status nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, kao i opis procesa digitalizacije hemeroteke, umjetničkih kolekcija, fototeke, sa fotografskim prilozima.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 4. do 6. februara 2013. godine, donijela je

ODLUKU

I

Pokretno dobro – Zbirka slika Ismeta Mujezinovića koja se nalazi u Međunarodnoj galeriji portreta Tuzla u Tuzli proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čini 2085 djela.

Nacionalni spomenik je smješten u zgradi Međunarodne galerije portreta Tuzla, u ulici Druge tuzlanske brigade broj 13 u Tuzli, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene shodno Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u dalnjem tekstu: Komisija) će utvrditi tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione table sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, Vlada Federacije osigurat će odgovarajuće fizičke i tehničke uvjete za čuvanje nacionalnog spomenika, što podrazumijeva:

- sanaciju i adaptaciju depoa,
- konzervaciju umjetničkih djela na osnovi odgovarajućeg stručnog elaborata,
- nabavku uređaja za kontrolu i memorisanje nivoa vlage i temperature u zatvorenom prostoru,
- nabavku materijala za konzerviranje papirnih artefakata,
- nabavku materijala za odlaganje i čuvanje umjetničkih slika na platnu,
- nabavku opreme za manipuliranje umjetninama,

- osiguravanje odgovarajućih uvjeta za čuvanje zbirke kako bi se spriječilo daljnje oštećenje, odnosno osiguravanje uvjeta i sredstva za konzervatorsko-restauratorske radove na umjetninama,
- osnivanje i opremanje laboratorija za konzervaciju i restauraciju umjetnina.

Izlaganje i ostali vidovi prezentacije nacionalnog spomenika i pojedinih njegovih dijelova na području Bosne i Hercegovine vršit će se na osnovi uvjeta koje utvrdi federalno ministarstvo nadležno za kulturu (u daljem tekstu: nadležno ministarstvo).

Nadzor nad provođenjem mjera zaštite nacionalnog spomenika vrši nadležno ministarstvo.

IV

Iznošenje nacionalnog spomenika ili njegovih pojedinih dijelova (u dalnjem tekstu: pokretno naslijeđe) iz Bosne i Hercegovine nije dozvoljeno.

Izuzetno od odredbe stava 1. ove tačke, dozvoljeno je privremeno iznošenje pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine radi prezentacije ili konzervacije, ukoliko se utvrdi da konzervatorske radove nije moguće izvršiti u Bosni i Hercegovini, odnosno ako se procijeni da se konzervacija u inostranstvu može izvršiti kvalitetnije, brže i jeftinije.

Odobrenje u smislu prethodnog stava daje Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, ukoliko bude nesumnjivo utvrđeno da to neće ni na koji način ugroziti pokretno naslijeđe.

Komisija u svom odobrenju za privremeno iznošenje pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine utvrđuje sve uvjete pod kojima se pokretno naslijeđe može iznijeti iz Bosne i Hercegovine, rok za povrat dobra u zemlju, kao i zaduženja pojedinih organa i institucija za osiguranje tih uvjeta, te o tome obavještava Vladu Federacije, nadležnu službu sigurnosti, carinsku službu Bosne i Hercegovine i javnost.

V

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od preduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Ova odluka će se dostaviti Vladi Federacije, nadležnom ministarstvu i nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, radi provođenja mjera utvrđenih u toč. II – V ove odluke.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

VIII

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objave u „Službenom glasniku BiH“.

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajuća Komisije

Ljiljana Ševo

Broj: 04.2-02.3-53/13-2
4. februara 2013. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na osnovi člana 2. stav 1. Zakona o provođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene shodno Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, „nacionalni spomenik“ je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglašila nacionalnim spomenikom u skladu sa članovima V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 33/02) sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Dženan Jusufović, direktor JU Međunarodna galerija portreta Tuzla, podnio je Komisiji, dana 01.02.2012. godine, peticiju/prijedlog za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovi člana V, stava 4. Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Internacionalna galerija portreta u Tuzli predstavlja rijetku instituciju koja baštini djela bosanskohercegovačkih umjetnika koji su se, prije osnivanja akademija likovnih umjetnosti u Bosni i Hercegovini, školovali u priznatim evropskim centrima umjetnosti. Fundus Galerije predstavlja izvor za izučavanje povijesti i razvoja bosanskohercegovačke umjetnosti u cjelini, izučavanje portreta kao likovne teme, te izučavanje različitih likovnih pravaca, materijala i tehnika.

Zbirka slika Ismeta Mujezinovića broji 2085 slika, crteža, grafika i krokija koji su nastali tokom sedam decenija plodonosnog angažmana ovoga slikara. Za vrijeme studijskih boravaka u svjetskim likovnim metropolama poput Beča ili Pariza, Mujezinović istražuje suvremene slikarske pravce, ali na svojim slikarskim platnima ostaje vjeran realizmu. Slikarstvo Ismeta Mujezinovića svjedočanstvo je različitih povjesnih mijena, ali i ličnog slikarovog sazrijevanja. Također, slikar aktivno potiče razvoj kulturnog života u Sarajevu i rodnoj Tuzli.

Učestvovao je u osnivanju Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine, Galerije jugoslovenskog portreta (danasa Međunarodne galerije portreta), Državne škole za umjetnost i umjetne zanate. Godine 1947. izabran je za člana Naučnog društva NR Bosne i Hercegovine (kasnije Akademija nauka Bosne i Hercegovine).

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju dobra i namjeni dobra,
- uvid u sadašnje stanje dobra,
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru koja je data u popisu korištene dokumentacije u okviru ove odluke,
- peticiju Međunarodne galerije portreta u Tuzli za proglašenje Zbirke slika Ismeta Mujezinovića nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine od 01.02.2012. godine, sa prilozima.

Prema odredbi člana V, stav 2. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 37. Poslovnika o radu Komisije, prije donošenja konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, Komisija će pružiti mogućnost vlasniku predloženog nacionalnog spomenika, podnosiocu peticije, institucijama nadležnim za očuvanje naslijeda, stručnim i naučnim institucijama, stručnjacima i naučnicima, kao i drugim zainteresiranim licima da iznesu svoje stavove. U skladu s tim, Komisija je **preduzela sljedeće aktivnosti:**

- dopisom broj 04.1-35.2-5/12-79 od dana 07.05.2012. godine zatražila je dostavljanje dokumentacije i stavova u vezi sa proglašenjem Zbirke slika Ismeta Mujezinovića nacionalnim spomenikom BiH, od: Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta;
- U „Službenom glasniku BiH“, broj 103/12 od 24.01.2013. godine objavljeno je Obaveštenje o pokretanju postupka proglašenja predmetnog i drugih dobara nacionalnim spomenicima, sa pozivom vlasnicima i drugim zainteresiranim fizičkim i pravnim licima, organima i institucijama da, u roku od 30 dana dostave Komisiji svoje stavove u vezi sa proglašenjem dobra nacionalnim spomenikom.

Do donošenja ove odluke, Komisiji je dostavljena sljedeća dokumentacija:

- dopisom broj 07-40-4-3720-1/12 od 15.05.2012. godine, Zavod za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta ustanovio je da je pomenuto dobro bilo evidentirano od strane Zavoda pod nazivom Galerija jugoslavenskog portreta, Tuzla. Galerija, kao i zbirka slika Ismeta Mujezinovića nisu bili zaštićeni od strane Zavoda.

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Zbirka slika Ismeta Mujezinovića smještena je u zgradu Međunarodne galerije portreta Tuzla u Tuzli, u ulici 2. Tuzlanske brigade 13, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

Međunarodna galerija portreta u Tuzli nastala je amaterskom inicijativom 1964. godine u Osnovnoj školi „Centar“, uz inicijativu i donacije likovnih umjetnika sa prostora bivše Jugoslavije. Galerija svoj profesionalni interes vezuje za istraživanje, prezentaciju i valorizaciju značajne likovne teme - portreta.

Cjelokupan fundus Galerije portreta u Tuzli razvrstan je u osam kolekcija/zbirki:

- Kolekciju savremenog portreta XIX i XX stoljeća
- Kolekciju crteža, akvarela, tempera i ulja Ismeta Mujezinovića
- Kolekciju crteža, grafika i ulja Adele Behr Vukić
- Kolekciju legata Haima Džemsa Pinte
- Internacionalnu zbirku portreta - crteža i grafika
- Kolekciju savremene bosanskohercegovačke umjetnosti
- Kolekciju likovnih umjetnika tuzle
- Kolekciju kaselske škole

Pored istraživanja, prikupljanja i valorizacije zbirki, Galerija je u proteklih pet decenija svoga djelovanja organizirala izložbe savremenog portreta, revijalnog i retrospektivnog karaktera najstarije generacije bosanskohercegovačkih umjetnika. Godine 1980. u organizaciji Galerije priređena je međunarodna bijenalna izložba crteža i grafike, jedna od ukupno četiri takve manifestacije na prostoru tadašnje Jugoslavije.

U poslijeratnom periodu (od 1995.) Galerija je ustanovila nekoliko regionalnih i međunarodnih likovnih manifestacija:

- Kvadrijenale savremenog portreta
- Salon 13
- Tulanski salon 2x13
- Interbifep
- Klub galerije
- Međunarodni atelje „Ismet Mujezinović“
- Retrospektive tuzlanskih umjetnika
- Tuzlanski dani murala

Posebnu aktivnost Galerije čini izdavačka djelatnost u okviru koje su štampane monografije „Ismet Mujezinović“ i „Zlatko Ugljen“, katalozi u Salonu 13, Tuzlanskom salonu 2x13, zatim izdanja umjetnika zavičajaca, likovna mapa Tuzla nekad, katalozi revijalnih izložbi, kvadrijenala portreta, međunarodne izložbe portreta, crtež i grafika.

Zbirka slika Ismeta Mujezinovića nastala je 1986. godine sa prvim upisanim datumom 07.10.1986., dok je posljednja slika upisana 13.08.1991. godine. Zbirka je formirana darivanjem ili otkupom slika od samog autora ili od drugih osoba koje su posjedovale umjetnikova djela. U inventarnoj knjizi Zbirke upisani su podaci o načinu nabavke za svaku pojedinu sliku.

Ismet Mujezinović rođen je 02.12.1907. godine u Tuzli.

U rođnom gradu se školuje u mektebu, ruždiji, a kasnije i medresi. Godine 1919. upisan je u gimnaziju u Tuzli. U periodu od 1919. do 1921. godine slika portret svog rođaka i staratelja Huseina efendije Hafizovića i prvu sliku rađenu uljanim bojama – Djeca.

Prve radove izlaže u izlozima tuzlanskih radnji i knjižara. U periodu od 1921. do 1924. godine zaokupljen je istraživanjem fotografije. U studiju tuzlanskog fotografa Nađa, radi na retuširanju fotografija.

Međutim, 1924. godine zbog neslaganja sa očuhom oko izbora svoga zanimanja seli se u Sarajevo (nakon završenog drugog razreda gimnazije, očuh ga upisuje u zanatsku školu, ali zalaganjem prof. Bogdana Babića, Mujezinović se ipak vraća u treći razred gimnazije). Školovanje nastavlja u Sarajevskoj Realci (od 1925). Interesuje se za slikarstvo te često posjeće ateljee svojih profesora – Vojislava Hadžidamjanovića, Petra Tiješića, Sige Sumereckera i Romana Petrovića.

Godine 1925. upoznaje se sa uglednim sarajevskim advokatom dr. Nikom Andrijaševićem „poštovaocem likovne kulture i u to vrijeme jednim od rijetkih mecenih sarajevskih umjetnika“. Iste godine Mujezinović slika portret dr. Nike Andrijaševića.

Po završetku srednje škole, priprema se za polaganje prijemnog ispita na Kraljevskoj akademiji za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu. Dr. Andrijašević mu pomaže u pripremama te prikuplja neophodnu literaturu za ispit.

Uz pohvalu profesora Maksimilijana Vanke polaže prijemni ispit i upisuje se na Kraljevsku akademiju za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu (23. novembra, matični broj 135).

Dr. Andrijašević se zalaže da mladi umjetnik dobije stipendiju – potporu Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“ te 1926. godine organizira prvu samostalnu Mujezinovićevu izložbu u prostorijama Napretkove palače u Sarajevu.

U naredne dvije godine, slikar je ima zdravstvene probleme sa plućima, te uz posredovanje bijeljinskog advokata, dr. Vladimira Čaldarovića boravi u sanatorijumu „Haus Belmont“ u St. Moritzu (od 27. marta do 20. maja). Iako je zbog odsustva ovjera četvrtoga semestra bila upitna, upornim radom izvan nastave Mujezinović je nadoknadio propušteno te sa odličnim uspjehom zaokružio drugu godinu boravka na Kraljevskoj akademiji. Tokom ljeta boravi u Bijeljini te slika portrete dr. Vladimira Čaldarovića, njegove supruge Olge i sinova Dražena i Mladena. Aktivno učestvuje u pripremi „Bala akademičara“ koji je organiziran na inicijativu prve generacije svršenih maturanata Gimnazije u Bijeljini.

Treću godinu studija, školske 1927/28. godine, nastavlja u klasi profesora Jozeta Kljakovića.

Godine 1929. izlaže u Pragu na Međunarodnoj izložbi umjetničkih akademija. Za postignute rezultate u radu, sa nekolicinom svojih kolega, dobija nagradnu stipendiju rektora Ivana Meštrovića i boravi u Parizu (od 4. jula 1929).

U četvrtoj, završnoj, godini studija nalazi se u klasi profesora Vladimira Becića koji je držao časove slikanja u prirodi. Pored Becića, slikarsku klasu su vodili Ljubo Babić, Tomislav Krizman i dr. Branko Šenoa. Za svoj diplomski rad sliku kompoziciju Akt.

Nakon završetka Akademije, boravi u Skradu gdje slika pejzaže, mrtve prirode i portrete. Iz ovog perioda izdvaja se kompozicija Želeni vir koja je kasnije, u svrhu unapređenja turizma ovog mjesta, reproducirana kao razglednica.

Kako navodi Ibrahim Krzović, u ukupnom Mujezinovićevom opusu ovaj boravak u Skradu predstavlja vrijednu i nezaobilaznu stvaralačku cjelinu, obilježenu ostvarenjima izuzetne likovne vokacije.

Od 1931. do 1932. godine odlazi na putovanje po evropskim metropolama umjetnosti – Beč, Minhen te naposlijetu Pariz. U Pariz stiže 12. juna 1931. godine. Posjećuje muzeje, galerije i ateljee jugoslovenskih i francuskih slikara. Uz stipendiju francuske vlade, Mujezinović upisuje Sorbonu gdje pohađa predavanja iz historije umjetnosti.

Prati likovna dešavanja ovog likovnog središta te istražuje kubizam, fovizam i srealizam.

Tokom 1932. godine putuje po Francuskoj i obilazi gradove. Zadržava se u Marseju, gdje na poziv generalnog konzula Jugoslavije izrađuje portrete ljudi iz diplomatičke od kojih se izdvajaju Portreti Mitra i Sofije Begović te portreti češkog i američkog konzula. Nakon Marseja ponovno se vraća u Pariz. Prof. Ibrahim Krzović navodi interesantan podatak o epizodi iz Mujezinovićevog života. Naime, nakon putovanja po Francuskoj, slikar se vraća u Pariz, ali je suočen sa nemogućnošću povrata svoje imovine (štafelaja i blizu 2000 crteža, skica i krokija) iz hotela La Coupole u kome je odsjeo po dolasku u Pariz.

Krajem 1932. godine Mujezinović se vraća u Jugoslaviju, a od 1933. živi i radi u Bijeljini. Učestvuje u organizaciji kulturno-prosvjetnih manifestacija grada. Od njih se posebno izdvaja pozorišni komad „Jegor Bulić“ za koji izrađuje scenografiju i učestvuje u njemu kao glumac.

Za vrijeme odsluženja vojnog roka (1934/35), a na poziv svog sarajevskog mecene Nike Andrijaševića, boravi u Gradcu gdje upoznaje Mariju Sisarić, svoju buduću suprugu. Putovanje nastavlja prema Splitu u kojem borave njegovi bivši profesori, rektor Ivan Meštrović i Jozo Kljaković. U Splitu modelira, pravi skice iz klesarske radionice, akvarele, portrete. Tada nastaju kompozicije Izvlačenje mreže i Berba grožđa.

Godine 1936. nastanjuje se u Sarajevu. Radi u ateljeu koji se nalazio u zgradici Gazi Husrev-begova vakuфа koja se nalazi u blizini sarajevske Katedrale, na uglu ulica Ferhadija i Trga fra Grge Matića. U ovom ateljeu nastalo je nekoliko kompozicija sa pogledom na sarajevske ulice (na primjer, Pred crkvom, 1938.) Iz tog slikarskog razdoblja posebno se izdvajaju kompozicije U vrtu, Uranak pod hrastovima, Žetva, Užina na radilištu. Okuplja „Mlađe“, izlaze sa „Petoricom“, a kasnije sa umjetničkim društvom „Cvijeta Zuzorić“ u Sarajevu i Beogradu. Učestvuje na trećoj izložbi zagrebačkih slikara u Zagrebu.

U periodu od 1936. do 1939. godine učestvuje na godišnjoj izložbi umjetničkog društva „Cvijeta Zuzorić“ u Sarajevu te izložbi sarajevskih likovnih umjetnika

organizirane u paviljonu „Cvijeta Zuzorić“ u Beogradu. Likovna kritika, uključujući Đoku Mazalića i Jovana Kršića veoma pohvalno ocjenjuje njegove predstavljenje radeve.

Ženi se Marijom Sisarić. Nastaju kompozicije Portret Marije, Vojkovići, Djeca u školi.

Od 1939. godine učestvuje u aktivnostima novoosnovane grupe Collegium Artisticum. Grupa radi na organiziranju izložbe sa motivima bosanskog sela. Na izložbi „Bosansko selo“ (1940. godina), Mujezinović izlaze 23 rada, a među njima i Žetvu, Ručak, Djecu u školi, U razredu, Vojkovići.

U januaru naredne godine Mujezinović učestvuje na izložbi likovne umjetnosti i idejnih skica Doma tehničke radinosti Društva inžinjera – Sarajevo. Na početku Drugog svjetskog rada priključuje se partizanskim jedinicama na Ozrenu.

Nakon ranjavanja 1942. godine, boravi u Foči gdje rukovodi ekipom tehnike pri Vrhovnom štabu. Angažira se oko organiziranja izložbe Antifašističkog plakata koja je priređena u povodu Prvog maja. Nakon Foče odlazi u Driniće, pokraj Bosanskog Petrovca, u uredništvo lista „Borba“ gdje obavlja poslove vezane za likovnu i tehničku opremu.

Učestvuje u uređenju dvorane i pozornice u Bihaću za Prvo zasjedanje AVNOJ-a. Pravi skice, crteže, izrađuje portrete Tita i savezničkih državnika, piše parole. Tokom održavanja Zasjedanja, crta portrete učesnika, govornika i delegata. Značajan broj ovih portreta objavljen je u „Borbii“ i „Narodnom oslobođenju“, glasilu AVNOJ-a. Izrađuje kartu „Bihaćke republike“. Iz Bihaća se vraća u Bosanski Petrovac u „Borbu“ gdje je pravio skice i crteže za Prvi kongres USAOJ-a. Učestvuje u uređenju sale za održavanje kongresa zajedno sa kolegom Vojom Dimitrijevićem. Za ovu priliku napravio je dvije kompozicije – Omladina na frontu i Omladina u pozadini (2 x 9 m).

Od 1943. godine Mujezinović boravi u Bihaću gdje je angažiran u slikarskoj radionici koja je radila pri Propagandnom odjelu AVNOJ-a (Klub partizana umjetnika). Također, sarađuje u časopisima „Narodno oslobođenje“, „Žena danas“ i „Krajiški udarnik“. Zajedno sa Dragonom Mažarom i Dragom Vučinovićem piše satirični komad „Kafanski strateži“ koji je prvi put izveden u Vlasenici. Tokom ovog perioda naslikao je oko 4000 radova, uglavnom crteža, skica i linoreza, od čega je manji broj sačuvan do danas.

Nakon oslobođenja Tuzle radi u Agit-propu oblasnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije za istočnu Bosnu i u Odjeljenju za kulturu i umjetnost Oblasnog narodnooslobodilačkog odbora za istočnu Bosnu. Učestvuje u likovnom oblikovanju „Fronta slobode“ objavljivajući ilustracije i vinjete. Novembra mjeseca 1944. odlazi iz Tuzle u Vrhovni štab u Beograd, gdje u propagandnom odjelu Vrhovnog štaba vodi više kulturno-umjetničkih sekcija, a posebno je aktivan u dramskoj i filmskoj sekciji.

Jedan je od inicijatora uspostavljanja ilustrovanih vojnih lista „Front“ u Beogradu (1945), čiji je prvi urednik. Bavi se izradom brojnih plakata, ilustracijom prvih čitanki,

listova i biltena. Ilustruje ratne memoare Rodoljuba Čolakovića, sa oko 450 crteža; likovno oprema književna djela Ive Andrića, Branka Čopića, Slavka Mićanovića.

Po povratku u Sarajevo, angažira se na formiranju Državne škole za likovnu umjetnost i umjetne zanate, koja je otvorena 7. oktobra 1945. godine. Učestvuje u stvaranju udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine i drugih kulturno-prosvjetnih organizacija. Bio je jedan od prvih predsjednika Savjeta „Bosna-filma“.

Godine 1945. izlaže na prvoj izložbi Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine.

Krajem decembra 1946. i početkom 1947. godine učestvuje u portretiranju Tita u Beogradu. Boravi u Moskvi na izložbi jugoslovenske umjetnosti kao član delegacije Saveza likovnih umjetnika Jugoslavije.

Učestvuje u osnivanju Umjetničke galerije koja je otvorena 11. oktobra 1946. godine

U tadašnjem Domu JNA u Sarajevu, 1947. godine, postavlja dva velika platna za ciklus iz narodnooslobodilačke borbe i revolucije: Ustanak i Prelaz preko Neretve. U izvedbi ovih monumentalnih kompozicija pomažu mu njegovi učenici Ljubo Lah i Mario Mikulić koji su ujedno bili i modeli. Izabran je za člana Naučnog društva NR Bosne i Hercegovine, koje je kasnije preraslo u Akademiju nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Nagrađen je za slikarstvo vlade NR BiH i Savezne vlade FNRJ za crtež.

Godine 1948. izlaže na Šestoj izložbi likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine, a potom učestvuje na Prvom kongresu likovnih umjetnika Jugoslavije u Zagrebu, kao predstavnik Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine.

Za sliku Mješalica nagrađen je trećom nagradom za slikarstvo koju je dodjeljivala Savezna Vlada FNRJ.

Naredne godine, Mujezinović završava sliku Ustanak, prvu od četiri velike kompozicije iz ciklusa posvećenog narodnooslobodilačkoj borbi za Dom JNA u Sarajevu. Nastavlja rad na nekoliko slika sa temom prelaska preko Neretve. Zbog zauzetosti na dovršenju velikih kompozicija prestaje sa pedagoškim radom u formiranju Državnoj školi za likovnu umjetnost i umjetne zanate. Potpuno se posvećuje slikarstvu.

Za sliku Prelaz preko Neretve uručena mu je u Beogradu 13. januara 1950. godine nagrada vlade FNRJ. Sa slikama Prelaz preko Neretve i Na gradilištu, učestvuje na XXV bijenalu u Veneciji kao predstavnik ULUBiH-a.

Kao predstavnik Jugoslavije učestvuje na Prvom kongresu UNESCO-a u Beču, 1953. godine.

Seli se iz Sarajeva u rodnu Tuzlu, gdje je jedan od inicijatora Kluba kulturnih radnika. Potiče razvitak kulturnog života Tuzle, a do izgradnje Izložbenog paviljona angažira se u organizaciji izložbi umjetnika iz Tuzle i ostalih gradova. Započinje rad na seriji slika sa pijaca.

Od 1956. do 1958. godine radi kartone idejnih rješenja za dekoraciju u radničkom domu „Moša Pijade“ u Tuzli. Mujezinović je naslikao tri medaljona: Na čelu, Kozaračko kolo i Radoštinje. Pravi prve kartone – skice za fresko-dekoraciju spomenika na Šehitlucima kraj Banje Luke. Crteži su oslikavali historiju NOB-e u Bosanskoj krajini (ali zbog tehničkih razloga freske nisu nikada izvedene).

Godine 1959. sa porodicom se seli u Sarajevo ali veći dio vremena provodi u Tuzli zbog završetka rada na kompozicijama. Započinje rad na velikom platnu Oslobođenje Tuzle 1943. godine (3,40 x 5,50 m) i Borba rudara kod Bokinja (7 x 3 m). U povodu 17. septembra, dana oslobođenja Tuzle, priređena je umjetnikova Četvrt samostalna izložba ulja, crteža i skica. Izloženo je ukupno 40 radova.

Mujezinović 1960. godine odlazi na studijski boravak u Brisel, Hag i Amsterdam. Tokom studijskog boravka izrađuje veliki broj skica, crteža i krokija. Po povratku u Sarajevo, završava treću sliku za Dom JNA u Sarajevu – U slavu boraca Sutjeske. Početkom 1961. godine za vilu „Zagorje“ u Zagrebu započeo je rad na uljanoj kompoziciji Oslobođenje Jajca 1943. (3 x 7 m). Dobitnik je nagrade za likovne umjetnosti „27. juli“, koju je dodjeljivala SR BiH. Postao je dopisni član Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Povodom godišnjice oslobođenja Tuzle i otvaranja prvog namjenski izgrađenog izlagačkog prostora u gradu – Izložbenog salona (1963) izlaže na prvoj izložbi tuzlanskih umjetnika. Angažuje se u osnivanju Galerije istaknutih ličnosti, osnovne škole „Centar“ (danas Međunarodna galerija portreta Tuzla), čiji je idejni tvorac i donator. U formiranju ove galerije (1964) za prvu postavku bilo je odabранo 47 radova od kojih 14 Ismeta Mujezinovića koje je poklonio galeriji. Iste godine završena je slika Oslobođenje Jajca 1943. za vilu „Zagorje“.

Na Prvoj izložbi jugoslovenskog portreta u Tuzli, 1967. godine izlaže Autoportret. Također je zastupljen i na izložbi Jugoslovenska umjetnost XX veka 1929-1935. Nadrealizam-socijalna umjetnost. Slika zidnu dekoraciju (3x12 m) za potrebe Radničkog doma u Banovićima. Dekoracija je realizirana u formi četiri medaljona – Husinska buna, Odlazak Husinjana u NOB-u, Oslobođenje zemlje i Poslijeratna izgradnja.

Kao član jugoslovenske delegacije 1970. godine učestvuje u Moskvi na Međunarodnom simpozijumu organiziranom na temu „Pozorište i revolucija“. Povodom 100-godišnjice Oktobarske revolucije dodijeljena mu je Medalja Lenjina.

Za Akademiju nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine piše osvrt o nastanku Galerije Jugoslovenskog portreta, iznoseći osnovne pobude o utemeljenju ove institucije, pojave i ličnosti koje su neposredno bile presudne za njeno osnivanje, buduće zadatke i vrijednosti za koje će se zalagati.

Godine 1973. dodijeljena mu je nagrada ZAVNOBiH-a.

Izlaže na velikoj kritičkoj retrospektivi bosanskohercegovačke umjetnosti 1945-1974. Boravi u Beogradu gdje učestvuje u radu Redakcionog odbora za izdavanje publikacije „Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije“

Imenovan je za predsjednika Inicijativnog odbora za osnivanje Univerziteta u Tuzli (1975). Nakon četiri godine rada završio je sliku Oslobođenje Tuzle 1943., posljednju od četiri velike kompozicije iz ciklusa posvećenog narodnooslobodilačkoj borbi.

U organizaciji Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine, otvorena je 6. aprila 1976. godine velika retrospektivna izložba Ismeta Mujezinovića. Dobitnik je nagrade 4. Juli SUBNOR-a Jugoslavije i nagrade „Kurirček“.

Za vrijeme boravka Tita u Bugojnu (1977), zajedno sa drugim bosanskohercegovačkim umjetnicima portretirao je tadašnjeg predsjednika Jugoslavije (od 2. do 4. aprila).

Učestvuje u Tuzli na izložbi „Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije“ koju je organizirala Galerija jugoslavenskog portreta (danasa Međunarodna galerija portreta).

Promoviran je za prvog počasnog doktora nauka Univerziteta u Tuzli.

Povodom 70-godišnjice života, 2. decembra 1977. godine, organizirana je izložba 4700 skica, studija, crteža i akvarela u Galeriji. Povodom ove izložbe i blizu pet decenija stvaralačkog rada umjetnika, organiziran je okrugli sto na temu „Likovno stvaralaštvo Ismeta Mujezinovića“ u čijem su radu učestvovali historičari umjetnosti, likovni kritičari, kolege, prijatelji i saborci umjetnika. Odlikovan je Ordenom jugoslovenske zastave sa lenton.

U organizaciji umjetničke galerije Bosne i Hercegovine, 1978. godine, retrospektivna izložba Ismeta Mujezinovića predstavljena je moskovskoj kulturnoj javnosti.

Godine 1979. održana je Četvrta izložba jugoslovenskog portreta na kojoj je po prvi put ustanovljena nagrada za crtež iz Fonda „Ismet Mujezinović“. Prvi dobitnik ove nagrade je slikar Mersad Berber.

Povodom 75 godina života i 55 godina stvaralačkog rada, u Tuzli je 2. decembra 1982. godine u sastavu Galerije jugoslovenskog portreta otvorena Galerija umjetnika, muzejsko-galerijska ustanova specijalnog tipa čija će se buduća aktivnost odvijati na nekoliko područja istraživačke djelatnosti, stručno-naučnoj obradi osnovnog umjetničkog fonda, objedinjavanju i sistematizaciji dokumentarnog fonda i vaspitno-obrazovnom rada.

Prva stalna postavka Galerije „Ismet Mujezinović“ obuhvatala je 169 eksponata, crteža, grafika, akvarela, i ulja i predstavlja presjek umjetnikovog opusa od njegovih dačkih dana, pa do djela nastalih tokom osme decenije.

Nakon iznenadnih teškoća na disajnim organima, Ismet Mujezinović umire 7. januara 1984. godine.

Sahranjen je 10. januara u Tuzli.

2. Opis dobra

Zbirka slika Ismeta Mujezinovića sastoji se od 2085 djela. Djela iz Zbirke nastala su tokom skoro sedam decenija stvaralačkog rada slikara. Cjelokupan slikearop opus podijeljen je u tri stvaralačke faze, a djela iz svake faze zastupljena su u Zbirci.

Prva faza započinje i prije samostalne izložbe 1926. godine u Sarajevu te traje do 1941. godine. U ovoj fazi, fazi ličnog i umjetničkog sazrijevanja, Mujezinović istražuje različite likovne tehnike i teme. Poseban interes iskazuje za temu portreta, prizora sa pijace, akta, starih gradova. Iz ovog perioda izdvaja se portret Husein efendije Hafizovića (1919. godine) slikan tehnikom akvarela, zatim Autoportret iz 1923. godine (ulje na platnu), Izvlačenje mreže (1935., ulje na platnu), Užina na radilištu (1936/37., ulje na paus papiru), Zima u Vojkovićima (1937. ulje na kartonu) i druge.

U likovnom smislu, na prvim slikama dominira jasna i definirana forma i potez, koja će kasnije, pod utjecajem konstruktivizma, prerasti u naglašene geometrijske oblike (na primjer, kompozicija Skrad iz 1929. godine, u privatnom vlasništvu). Potom, nakon postakademskog perioda i boravka u Parizu, Mujezinovićeve slike, svojevrsne bilješke svakodnevnice, poprimaju pečat impresionizma [na primjer, Pred crkvom (Procesija), 1938].

Druga faza podudara se sa historijskim dešavanjima u Evropi (1941 – 1945) te je nazvana i ratnom fazom. Slikar, koji učestvuje u narodnooslobodilačkoj borbi, bilježi dešavanja sa ratišta u (bivšoj) Jugoslaviji. U ovom periodu nastaje veliki broj crteža i akvarela, koji su tokom ratnih dešavanja uništeni ili zagubljeni.¹ Također, slikar svoj interes usmjerava na teme iz ratnog okruženja: zbjegove, ranjenike, kolone, partizanske kurire i mjesta zahvaćena ratom. Nekoliko sačuvanih crteža pored likovne imaju i historijsko-dokumentarnu vrijednost – u novembru 1942. godine Mujezinović prisustvuje Prvom zasjedanju AVNOJ-a gdje slika portrete učesnika, a iste godine pravi kartu Bihaćke republike.

Period od završetka Drugog Svjetskog rata do slikareve smrti pripada trećoj fazi.

U ovoj fazi slikar se usmjerava ka socrealizmu i tematici vezanoj za Narodnooslobodilačku borbu. U godinama poslije rata, Mujezinović je započeo i oslikao dva ciklusa – Prelaz preko Neretve i U slavu boraca Sutjeske. Pored ovih ciklusa, slikar obnavlja zanimanje za autoportret, ali za razliku od slika iz prve faze, slikarop rukopis na ovim kompozicijama je smio i ekspresivan (na primjer, Autoportret sa spomenicom, 1966/70.).

Ismet Mujezinović stvarao je u različitim likovnom tehnikama. U Zbirici međunarodne galerije portreta sačuvan je veliki broj crteža olovkom, ugljenom, flomasterom, tušem, zatim slika izrađenih u tehniци akvarela, gvaša, tempere, ulja na platnu uz samo jednu sačuvanu litografiju (Djevojka sa nanulama, 1925/30.).

Zbirka slika Ismeta Mujezinovića iz Međunarodne galerije Portreta u Tuzli predstavlja najpotpuniju sačuvanu zbirku slikarevog opusa.*

* Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, Pokretno dobro – Zbirka slika Ismeta Mujezinovića koja se nalazi u Međunarodnoj galeriji portreta Tuzla u Tuzli, www.kons.gov.ba

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 4. do 6. februara 2013. godine, donijela je

O D L U K U

I

Pokretno dobro – zbirka Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije, koja se nalazi u Međunarodnoj galeriji portreta Tuzla u Tuzli proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čini 86 djela.

Nacionalni spomenik je smješten u zgradi Međunarodne galerije portreta Tuzla, u ulici Druge tuzlanske brigade broj 13 u Tuzli, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika ustanovljene u skladu sa Aneksom 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u dalnjem tekstu: Komisija) će utvrditi tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione table sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, Vlada Federacije osigurat će odgovarajuće fizičke i tehničke uvjete za čuvanje nacionalnog spomenika, što podrazumijeva:

- sanaciju i adaptaciju depoa;
- konzervaciju umjetničkih djela na osnovi odgovarajućeg elaborata;
- nabavku uređaja za kontrolu i memorisanje nivoa vlage i temperature u zatvorenom prostoru;
- nabavku materijala za konzerviranje papirnih artefakata;
- nabavku materijala za odlaganje i čuvanje umjetničkih slika na platnu;

- nabavku opreme za manipuliranje umjetninama;
- osiguravanje odgovarajućih uvjeta za čuvanje zbirke kako bi se spriječilo dalje oštećenje, te osiguravanje uvjeta i sredstava za konzervatorsko-restauratorske radeve na umjetninama;
- osnivanje i opremanje laboratorija za konzervaciju i restauraciju umjetnina.

Izlaganje i ostali vidovi prezentacije nacionalnog spomenika i pojedinih njegovih dijelova na području Bosne i Hercegovine vršit će se na osnovi uvjeta koje utvrdi federalno ministarstvo nadležno za kulturu (u daljem tekstu: nadležno ministarstvo).

Nadzor nad provođenjem mjera zaštite nacionalnog spomenika vrši nadležno ministarstvo.

IV

Nacionalni spomenik, ili njegove pojedine dijelove (u dalnjem tekstu: pokretno naslijeđe), nije dozvoljeno iznositi iz Bosne i Hercegovine.

Izuzetno od odredbe prethodnog stava, dozvoljeno je privremeno iznošenje pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine radi prezentacije ili konzervacije, ako se utvrdi da konzervatorske radeve nisu moguće izvršiti u Bosni i Hercegovini, odnosno ako se procijeni da se konzervacija u inostranstvu može izvršiti kvalitetnije, brže i jeftinije.

Dozvolu u smislu prethodnog stava daje Komisija, ukoliko bude nesumnjivo utvrđeno da to neće ni na koji način ugroziti pokretno naslijeđe.

Komisija u svojoj dozvoli za privremeno iznošenje pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine utvrđuje sve uvjete pod kojima se to iznošenje može izvesti, rok za povrat dobra u Bosnu i Hercegovinu i zaduženja pojedinih organa i institucija za osiguranje tih uvjeta, te o tome obavještava Vladu Federacije, nadležnu službu sigurnosti, carinsku službu Bosne i Hercegovine i javnost.

V

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od preduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetići nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Ova odluka će se dostaviti Vladi Federacije, nadležnom ministarstvu i nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, radi provođenja mjera utvrđenih u tač. II – V ove odluke.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

VIII

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objave u „Službenom glasniku BiH“.

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajuća Komisije

Ljiljana Ševo

Broj: 04.2-02.3-53/13-1
4. februara 2013. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na osnovi člana 2. stav 1. Zakona o provođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene shodno Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, „nacionalni spomenik“ je dobro, koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglašila nacionalnim spomenikom u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 33/02) sve dok Komisija ne doneše konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Dženan Jusufović, direktor JU Međunarodna galerija portreta Tuzla, podnio je Komisiji, dana 01.02.2012. godine, peticiju/prijedlog za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Internacionalna galerija portreta u Tuzli predstavlja rijetku instituciju koja baštini djela bosanskohercegovačkih umjetnika koji su se, prije osnivanja akademija u Bosni i Hercegovini, školovali u priznatim evropskim centrima umjetnosti. Fundus Galerije nesumnjivo predstavlja izvor za izučavanje historije i razvoja bosanskohercegovačke umjetnosti u cijelini, izučavanje portreta kao likovne teme, te izučavanje različitih likovnih pravaca, materijala i tehnika.

Većina djela iz zbirke Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije nastala je 1977. godine u Bugojnu. Na poziv Tita, umjetnici iz svih zemalja (bivše) Jugoslavije, okupili su se u njegovoj rezidenciji i stvarali vlastite likovne interpretacije ovog državnika. Te godine organizirana je i izložba istoga naziva, koja je pored likovne, imala i dokumentarno-historijsku vrijednost. Na izložbi su prikazani portreti Josipa Broza Tita, nastali od 1946. do 1977. godine.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra,
- uvid u sadašnje stanje dobra
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru koja je data u popisu korištene dokumentacije u okviru ove odluke;
- peticiju Međunarodne galerije portreta u Tuzli za proglašenje zbirke Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine od 01.02.2012. godine, sa prilozima.

Prema odredbi člana V, stav 2. Anekса 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 37. Poslovnika o radu Komisije, prije donošenja konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, Komisija će pružiti mogućnost vlasniku predloženog nacionalnog spomenika, podnosiocu peticije, institucijama nadležnim za očuvanje naslijeda, stručnim i naučnim institucijama, stručnjacima i naučnicima, kao i drugim zainteresiranim licima da iznesu svoje stavove.

U skladu s tim, Komisija je **preduzela sljedeće aktivnosti:**

- dopisom broj 04.1-35.2-5/12-80 od dana 17.05.2012. godine zatražila dostavljanje dokumentacije i stavova u vezi sa proglašenjem zbirke Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije nacionalnim spomenikom BiH, od: Žavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta;
- u „Službenom glasniku BiH“, broj 103/12 od 24.01.2013. godine objavljeno je Obaveštenje o pokretanju postupka proglašenja predmetnog i drugih dobara nacionalnim spomenicima, sa pozivom vlasnicima i drugim zainteresiranim fizičkim i pravnim licima, tijelima i institucijama da, u roku od 30 dana, dostave Komisiji svoje stavove u vezi sa proglašenjem dobra nacionalnim spomenikom.

Do donošenja odluke, Komisiji je dostavljena sljedeća dokumentacija:

- dopisom broj 07-40-4-3885-1/12 od 24.05.2012. godine, Zavod za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta informirao je Komisiju da pomenuto dobro nije bilo ranije evidentirano ni zaštićeno.

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Zbirka Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije smještena je u zgradi Međunarodne galerije portreta Tuzla u Tuzli, u ulici Druge tuzlanske brigade 13, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

Međunarodna galerija portreta u Tuzli nastala je amaterskom inicijativom 1964. godine u Osnovnoj školi „Centar“. Nastala je inicijativom i donacijom likovnih umjetnika sa prostora bivše Jugoslavije. Svoj profesionalni interes vezuje za istraživanje, prezentaciju i valorizaciju značajne likovne teme - portreta.

Cjelokupan fundus Galerije portreta u Tuzli razvrstan je u osam kolekcija/zbirki:

- Kolekciju savremenog portreta XIX i XX stoljeća
- Kolekciju crteža, akvarela, tempera i ulja Ismeta Mujezinovića
- Kolekciju crteža, grafika i ulja Adele Behr Vukić
- Kolekciju legata Haima Džemsa Pinte
- Internacionalu zbirku portreta - crteža i grafika
- Kolekciju savremene bosanskohercegovačke umjetnosti
- Kolekciju likovnih umjetnika Tuzle

- Kolekciju Kaselske škole

Pored istraživanja, prikupljanja i valorizacije zbirki, Galerija je u proteklih pet decenija svoga djelovanja organizirala izložbe savremenog portreta, revijalnog i retrospektivnog karaktera najstarije generacije bosanskohercegovačkih umjetnika. Godine 1980. u organizaciji Galerije priređena je međunarodna bijenalna izložba crteža i grafike, jedna od ukupno četiri takve manifestacije na prostoru tadašnje Jugoslavije.

U poslijeratnom periodu (od 1995.) Galerija je ustanovila nekoliko regionalnih i međunarodnih likovnih manifestacija:

- Kvadrijenale savremenog portreta
- Salon 13
- Tuzlanski salon 2x13
- Interbifep
- Klub galerije
- Međunarodni atelje „Ismet Mujezinović“
- Retrospektive tuzlanskih umjetnika
- Tuzlanski dani murala

Posebnu aktivnost Galerije čini izdavačka djelatnost, u okviru koje su štampane monografije „Ismet Mujezinović“ i „Zlatko Ugljen“, katalozi u Salonu 13, Tuzlanskom salonu 2x13, zatim izdanja umjetnika zavičajaca, likovna mapa Tuzla nekad, katalozi revijalnih izložbi, kvadrijenala portreta, međunarodne izložbe portreta, crtež i grafika.

Zbirka Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije nastala je otkupom ili darivanjem umjetnika koji su učestvovali u portretiranju Tita 1946. i 1977. godine. Pojedina djela otkupljena su ili darivana od strane umjetnika koji nisu učestvovali u oficijelnom portretiranju Tita, ali su izradili kompozicije na ovu temu.

2. Opis dobra

Zbirka Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije sastoji se od 86 djela. Djela iz zbirke nastala su u dva vremenski odvojena okupljanja umjetnika bivše Jugoslavije. Prvo okupljanje organizirano je u Beogradu krajem decembra 1946. i početkom januara 1947. godine. Pozvani umjetnici koji su učestvovali u portretiranju Tita su: Ismet Mujezinović, Paja Jovanović, Pjer Križanić, Vladimir Becić, Marino Tartalja, Božidar Jakac, Gabrijel Stupica i Zlatko Prica. Na drugom okupljanju, organiziranom u Bugojnu između 02. i 04. aprila 1977. godine, učestvovali su bosanskohercegovački umjetnici: Ismet Mujezinović, Vojko Dimitrijević, Mario Mikulić, Meha Sefić, Ljubo Lah, Mevludin Ekmečić, Mustafa Voljevica – Ico, Mersad Berber, Alija Kučukalić, Luka Ilić, Ibrahim Bilajac, Milivoje Unković, Salim Obralić i Ljupko Antunović.

Umjetnici stvaraju u različitim likovnim tehnikama, od kojih su najzastupljenije olovka, kreda, ugljen, tuš, bakropis, pastel, ulje, gips i bronza.

Veći dio zbirke čine slike (77), a tek manji skulpture (9).

Zbirka Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije nastala je darivanjem ili otkupom od autora.*

* Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, Pokretno dobro – Zbirka Tito u djelima likovnih umjetnika koja se nalazi u Međunarodnoj galeriji portreta u Tuzli, www.kons.gov.ba

Digitalizacija hemeroteke

Jedan od koraka u procesu digitalizacije umjetničke kolekcije i pisane grade Međunarodne galerije portreta Tuzla jeste digitalno pohranjivanje hemeroteke, tj. novinskih članaka u kojima se nalaze informacije o predmetnim kolekcijama. Digitalizacija hemeroteke obuhvata novinsku građu od 1975. do 1991. godine. Novinske članke je za potrebe Međunarodne galerije portreta prikupljala agencija Press-cliping iz Beograda. Press kliping je svakodnevno prikupljao članke iz novina sa prostora cijele Jugoslavije. Objedinjeni su se članci koji obrađuju relevantne teme iz likovne umjetnosti, među kojima su i članci u kojima se spominju umjetnost, lik i djelo Ismeta Mujezinovića, kolekcija Tito u djelima likovnih umjetnika, te članci vezane za aktivnosti u Međunarodne galerije portreta.

U specijaliziranoj biblioteci Međunarodne galerije portreta Tuzla postoje 4 hemeroteke sa novinskim člancima i dokumentacijom o kolekcijama. Razvrstane su po temama: Ismet Mujezinović, Legat James Haim Pinto, novinski isječci o Galeriji (među kojima se nalazi članci o kolekciji „Tito u djelima likovnih umjetnika“) i informacije o likovnoj umjetnosti u Jugoslaviji.

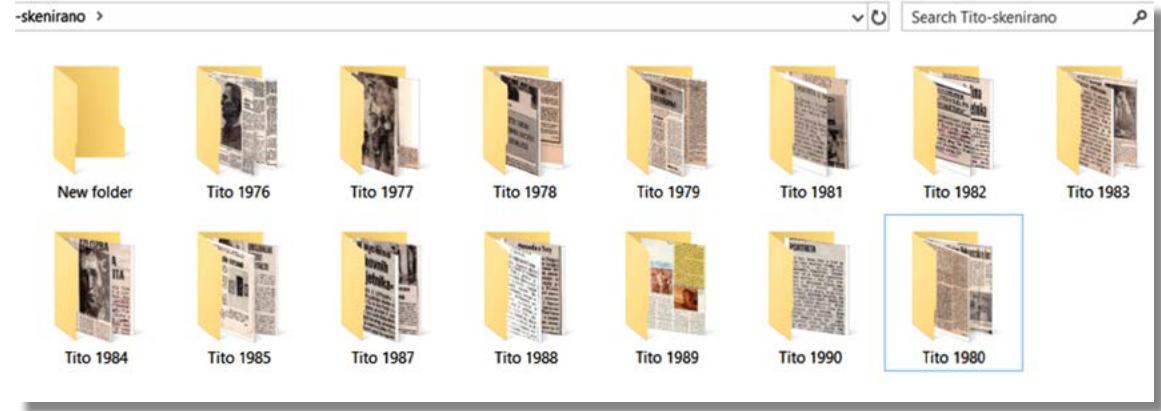
Hemeroteka „novinski isječci o galeriji“ obuhvata novinske isječke iz dnevne, sedmične i mjesечne štampe od 1976. do 1991. godine. Članci su fizički pohranjeni u registratore koji su razvrstani po hronologiji. Iz registratora su izdvojeni članci, a čiji sadržaj korespondira sa nastankom predmetnih kolekcija, te su skenirani i digitalno pohranjeni. U toku rada na digitalizaciji, skenirana su 503 članka na ovu temu. Od tematike i sadržaja koji se obrađuju, zastupljeni su: izvještaji sa otvaranja izložbi, raspored gostovanja izložbi, likovne kritike, intervju sa umjetnicima, reprodukcije umjetničkih djela, osvrti na kolekciju i likovne kolonije kada su djela nastala, statistike o posjetama na izložbama i sl. Značaj postojanja novinskih članaka je višestruk: pruža uvid u aktivnosti Međunarodne galerije portreta, omogućava lakše korištenje relevantne građu za istraživanje likovnih i društvenih fenomena na prostoru cijele Jugoslavije, dokumentovane su sve značajne informacije o nastanku kolekcije. Uočeno je da je najviše članaka na ovu temu napisano i objavljeno 1977., 1978. i 1980. godine. Prilikom obrade materijala, ustanovljeno je da su članci prikupljeni iz 63 različita lista. Najveći broj članaka objavljen je u sljedećim listovima: *Oslobodenje Sarajevo*, *Front Slobode Tuzla*, *Večernje novosti Beograd*.

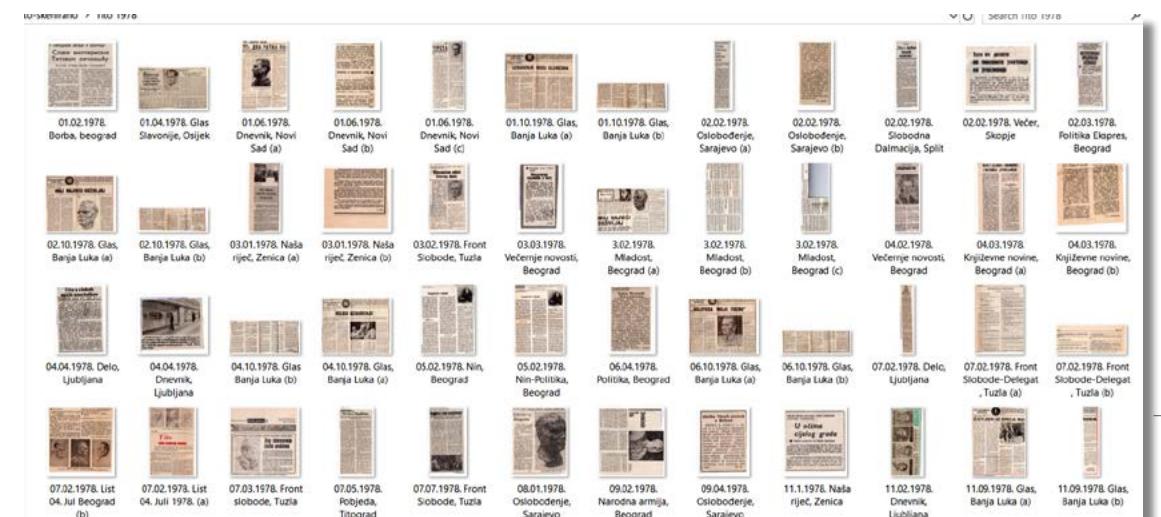
Večernje novine, Sarajevo
 Glas Slavonije, Osijek
 Oslobođenje, Sarajevo
 Front Slobode, Tuzla
 Večernje novosti, Beograd
 Delo, Ljubljana
 Pobjeda, Titograd
 Odjek, Sarajevo
 Politika ekspres, Beograd
 Glas, Banja Luka
 Borba, Beograd
 Politika, Beograd
 Beogradske novosti, BG
 Slobodna Dalmacija, Split
 Sodaso, Tuzla
 Vjesnik, Zagreb
 4. jul, Beograd
 Večernje novosti, Beograd
 Zadruga, Sarajevo
 Sarajevske novine
 Svijet, Sarajevo
 Bazar, Beograd

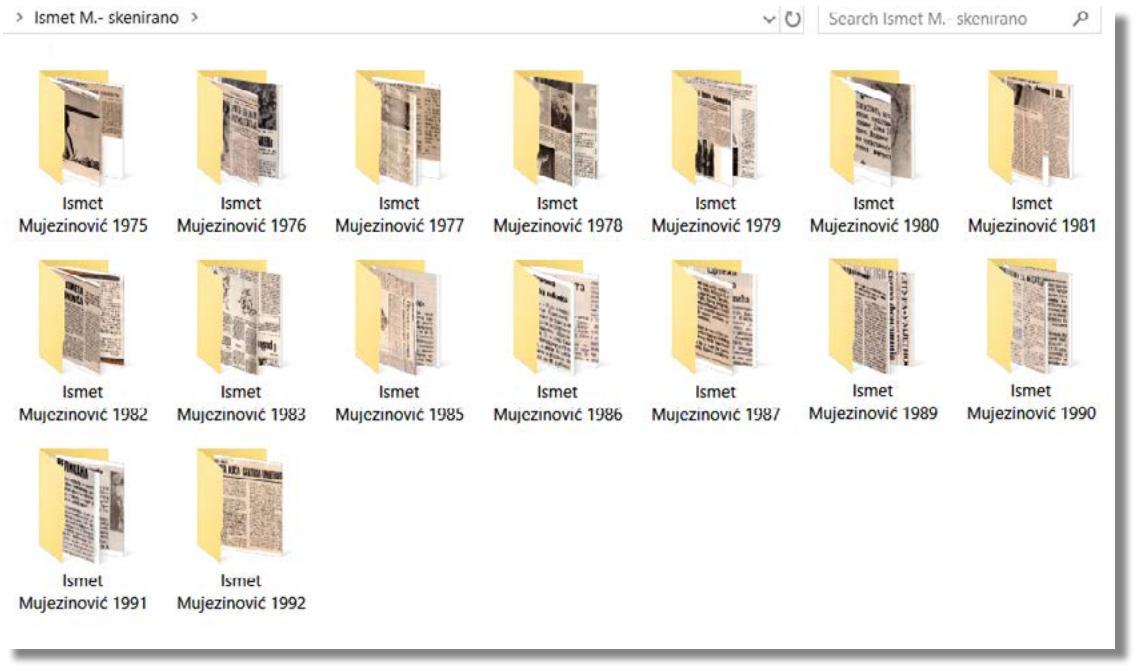
Dnevnik, Novi Sad
 Nova Makedonija, Skopje
 Večernji list, Zagreb
 Naša riječ, Zenica
 Večer, Skopje
 Naši dani, Sarajevo
 Zrenjanin, Zrenjanin
 Mladost, Beograd
 Književne novine, Beograd
 Dnevnik, Ljubljana
 Nin, Beograd
 Narodna armija, Beograd
 Glas komune, Doboј
 Duga, Beograd
 Jedinstvo, Priština
 Novi List, Rijeka
 Komunist, Beograd
 Reč naroda, Požarevac
 Mladina, Ljubljana
 Oko, Zagreb
 Praktična žena, Beograd
 Tv novosti, Beograd
 Novosti, Rijeka
 Krajina, Bihać
 Ven, Sarajevo
 Narodne novine, Niš
 Narodni list, Zadar
 Glas, Vrbas
 Vukovarske novine, Vukovar
 Male novine, Sarajevo
 Naš list, Bosanski Brod
 Graditelj, Brčko
 Derventski list, Derventa
 Ibarske novosti, Kraljevo
 Front, Beograd
 Sloboda, Ivangrad
 Ekspres nedeljna revija,
 Beograd
 Virovitički list, Virovitica
 Vesti, Titovo Užice
 Komunist, Beograd
 Reč naroda, Požarevac
 Kmečki glas, Ljubljana
 Praktična žena, Beograd
 Večer, Maribor
 63 lista

Prvu fazu procesa digitalizacije predstavlja proces skeniranja, obrade i pohranjivanja fajlova. Članci su digitalno pohranjeni u foldere koji su označeni prema hronologiji nastanka. Svaki skenirani članak/fajl sadrži metapodatke sa nazivom štampe u kojem je objavljen i datumom kada je objavljen. Druga faza obuhvata izradu softvera i razvrstavanje podataka. Softver u koji će se digitalno arhivirati građa će omogućiti pretragu prema nazivu listova, datumu i ključnim riječima.

Digitalizacija arhivske građe o kolekciji „Tito u djelima likovnih umjetnika“ će omogućiti građanstvu, istraživačima i uposlenicima JU Centar za kulturu Tuzla olakšan pristup informacijama i jednostavno upravljanje podacima koji će se moći koristiti u naučne, obrazovne ili informativne svrhe. Ovakva digitalna arhivska građa predstavlja dopunski način zaštite umjetničke kolekcije koja je proglašena zaštićenim spomenikom Bosne i Hercegovine. Digitalizacija arhivske građe predstavlja razvoj informacijskih znanosti i sistema u Centru za kulturu i Međunarodne galerije portreta što će omogućiti da se ustanova pozicionira u savremene istraživačke ustanove na polju umjetnosti i kulture.

Drugi dio građe koji se digitalizira jeste hemeroteka sa novinskim člancima koji obrađuju biografiju i umjetnički angažman Ismeta Mujezinovića. Taj dio hemeroteke je obimniji u odnosu na građu o prethodno pomenutoj kolekciji. Novinski članci su pohranjeni u registratore koji se razvrstani po godinama, i to od 1975. do 1985. godine. U navedenim registratorima postoji pisana novinska građa koja se isključivo odnosi na likovno staralaštvo i ličnost Ismeta Mujezinovića. Također se u toku skeniranja građe o kolekciji Tito u djelima likovnih umjetnika, pristupilo digitalnoj obradi građe o Mujezinoviću koja se nalazila među člancima i u drugim registratorima. Tako je skenirano 806 članaka iz 68 novinskih listova od 1975. do 1992. godine. Najveći broj članaka je prikupljen iz štampe u period od 1976. do 1978. godine.

Večernje novine, Sarajevo	Mladost, Beograd
Glas Slavonije, Osijek	Književne novine, Beograd
Oslobodenje, Sarajevo	Dnevnik, Ljubljana
Front Slobode, Tuzla	Narodna armija, Beograd
Delo, Ljubljana	Glas komune, Doboј
Pobjeda, Titograd	Jedinstvo, Priština
Odjek, Sarajevo	Komunist, Beograd
Politika ekspres, Beograd	Oko, Zagreb
Glas, Banja Luka	Krajina, Bihać
Borba, Beograd	Ven, Sarajevo
Politika, Beograd	Narodne novine, Niš
Slobodna Dalmacija, Split	Narodni list, Zadar
Sodaso, Tuzla	Vukovarske novine, Vukovar
Vjesnik, Zagreb	Male novine, Sarajevo
4. jul, Beograd	Front, Beograd
Večernje novosti, Beograd	Ekspres nedeljna revija, Beograd
Zadrugar, Sarajevo	Reč naroda, Požarevac
Sarajevske novine	Naši razgledi, Ljubljana
Svijet, Sarajevo	Bjelovarski list, Bjelovar
Dnevnik, Novi Sad	Podrinja, Šabac
Nova Makedonija, Skopje	Prosvetin pregled, Beograd
Večernji list, Zagreb	Sloboda, Mostar
Naša riječ, Zenica	Novi list, Rijeka
Naši dani, Sarajevo	

Među člancima je moguće pronaći informacije o samostalnim i grupnim izložbama djela Ismeta Mujezinovića, privatnim i javnim kolekcijama u kojima se djela nalaze, intervjuj sa umjetnikom, likovni osvrti i kritike, reprodukcije djela, informacije o društvenom i naučnom angažmanu Ismeta Mujezinovića, detalji iz privatnog života slikara itd.

Somborske novine, Sombor	Vjesnik u srijedu, Zagreb
Vjesnik u srijedu, Zagreb	Prosvjetin rad, Titograd
Prosvjetin rad, Titograd	Ilustrovana politika, Beograd
Ilustrovana politika, Beograd	It novine, Beograd
It novine, Beograd	Metal elektrik Tuzla-Nedjeljne informacije
Metal elektrik Tuzla-Nedjeljne informacije	Nedeljne novosti, Beograd
Nedeljne novosti, Beograd	Čačanski glas, Čačak
Čačanski glas, Čačak	Pobeda, Kruševac
Pobeda, Kruševac	Dubrovački vjesnik, Dubrovnik
Dubrovački vjesnik, Dubrovnik	Arena, Zagreb
Arena, Zagreb	Studi, Zagreb
Studi, Zagreb	Večer, Maribor
Večer, Maribor	Glas Podrinja, Šabac
Glas Podrinja, Šabac	Zum, Beograd
Zum, Beograd	Mlad borec, Skopje
Mlad borec, Skopje	Novosti, Beograd
Novosti, Beograd	Glas komune, Novi Kneževac
Glas komune, Novi Kneževac	Komuna, Kikinda
Komuna, Kikinda	Naš dom
Naš dom	Studio, Zagreb
Studio, Zagreb	68 listova

Digitalizacija arhive predstavlja još jedan korak u zaštiti i promovisanju zaostavštine Ismeta Mujezinovića, kao i kolekcije umjetničkih djela koja su proglašena nacionalnim spomenikom. Ovaj proces olakšava istraživanje i štedi vrijeme. Pored toga, digitalno sačuvani zapisi su trajniji za razliku od novinske građe na papiru. Digitalizacija obezbjeduje zaštitu dokumentacije koja se nalazi u biblioteci, te će duže ostati sačuvana i izbjegći će se oštećenja i propadanje papira kao medija. Istraživači će pomoću računara moći pristupiti podacima. Još jedna prednost dostupnosti digitalne građe je ta što istraživači ne moraju biti fizički prisutni kako bi došli do traženih informacija, jer će baza biti dostupna putem web platforme.

Digitalizacija umjetničkih kolekcija

Dvije zbirke koje su predmet digitalizacije „Tito u djelima likovnih umjetnika“ i „Ismet Mujezinović“ broje ukupno 2170 skica, krokija, crteža, studija, akvarela, slika i skulptura.

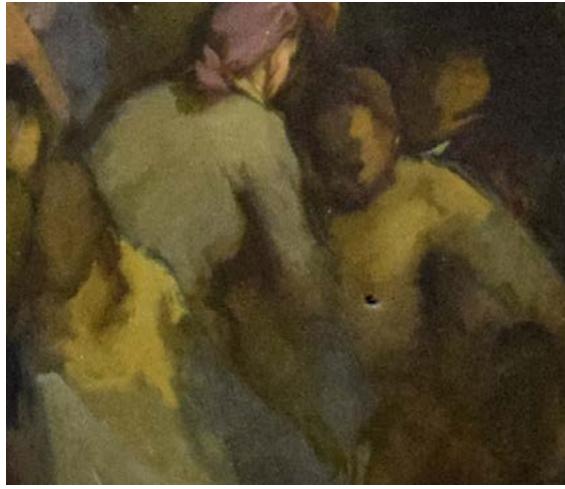
Proces digitalizacije se realizovao putem dva pristupa – skeniranjem umjetničkih djela i fotografisanjem. Format umjetničkog djela je determinisao način pristupa procesu digitalizacije. Umjetnički radovi veličine do A4 formata (i nešto veći) su skenirani, dok su svi veći formati od pomenutog zahtijevali fotografisanje. Prilikom fotografisanja potrebno je obezbijediti adekvatnu rasvjetu kako bi boja digitalnog zapisa (reprodukcije) vizuelno bila što približnija originalnom umjetničkom djelu. Za razliku od skeniranja, prilikom fotografisanja crteža, slika ili skulptura potrebno je postići idealnu oštrinu digitalnog zapisa. Skulpture je potrebno fotografisati iz više uglova – minimalno anfas, profil i poluprofil, što je i primjenjivano u toku ovog procesa. Prilikom skeniranja i fotografisanja i na taj način stvaranja digitalnog zapisa, pohranjivanje podataka izvršeno je u visokoj rezoluciji – najmanje 300 dpi.

Jedan od osnovnih ciljeva digitalizacije je da učini dostupnim/vidljivim umjetnička djela ili cijele kolekcije koje su pohranjene u depou Galerije i trenutno nisu dostupne široj javnosti. Jednostavna dostupnost olakšava i ubrzava rad galerijskih kustosa, spoljnih saradnika, ali i svih zainteresovanih pojedinaca i ustanova, koji su u svom profesionalnom angažmanu zainteresovani za specifične umjetničke oblasti.

Digitalizacija kao zaštita umjetničkog djela podrazumijeva, s jedne strane, fizičku zaštitu stanja umjetničkog djela, s druge sposobnost nužne identifikacije u uslučaju njenog otuđenja.

Kvalitetan digitalni zapis u visokoj rezoluciji omogućava lakši uvid u stanje umjetničkog djela, te pojednostavljuje pregled eventualnih oštećenja crteža, slike ili skulpture. Na osnovu vizuelnog pregleda galerijski ili muzejski radnik može izvršiti klasifikaciju prioriteta, te zahtijevati njihovu nužnu restauraciju od strane stručne osobe (restauratora).

U slučaju otuđenja umjetničkog djela pored evidencijskog kartona u kojem su pohranjene sve informacije o umjetničkom djelu (autor, naziv djela, tehnika, dimenzije, god. nastanka, način nabavke, vrijednost...itd.), potrebno je imati i kvalitetnu fotografsku reprodukciju. Bez postojanja iste ne može izvršiti stručna identifikacija umjetničkog djela. Ona osim motiva umjetničkog djela treba da pruži uvid u sve vizuelne specifičnosti djela – detalje poteza kista, tragove ulja ili terpentina, oštećenja, prikaz pozadine platna na kojem se može vidjeti i vrsta platna, tkanje (grubo ili fino tkani) i sl.

Baza podataka sa fotografijama i svim prethodno nabrojanim elementima koje sadrži zapisana u visokoj rezoluciji, smanjuje mogućnost zamjene originalnog umjetničkog djela sa krivotvorenim crtežom, slikom ili skulpturom.

Gornje fotografije prikazuju primjere "nepostojećih" crteža Ismeta Mujezinovića. Navedeni crteži se nalaze na poledini ranije evidentiranih i fotografisanih radova prilikom njihovog otkupa i ulaska u fundus Galerije krajem 70-ih početkom 80-ih. Desetine ovakvih crteža su prvi puta fotografski zabilježeni tokom procesa digitalizacije, čime je uslovno rečeno "povećan" umjetnički opus Ismeta Mujezinovića.

Radionica/prezentacija procesa digitalizacije

